

Oponentský posudek diplomové práce Veroniky Novákové

Identifikace autora ve forenzní lingvistice

Veronika Nováková zvolila pro svou diplomovou práci nelehké téma: Rozhodla se představit současnou podobu české forenzní lingvistiky a názorně předvést, jak funguje jedna z jejích stěžejních částí – identifikace autora – v praxi, a to v situaci, kdy k české forenzní lingvistice existuje minimum odborné literatury a zároveň reálné texty, které jsou v praxi zkoumány, nelze veřejně využít v diplomové práci. Obě úskalí se autorce podařilo zvládnout – v teoretické části doplnila poznatky z odborné literatury osobními konzultacemi s dr. Václavou Musilovou, odbornicí v oboru forenzní lingvistiky, a pro ilustrační analýzu materiálu a předvedení praxe forenzního lingvisty zvolila texty blogů veřejně dostupných na internetu, z nichž vytvořila fiktivní případ. Zejména volbu „fiktivního případu“ pokládám za rozhodnutí nápadité a velmi vhodné.

Úvodní části práce představují stručně kořeny forenzní lingvistiky v zahraničí, shrnují její situaci u nás, a to včetně právního pozadí soudního znaleství v tomto oboru (součástí práce jsou kromě rozsáhlých příloh obsahujících analyzované texty i texty zákona a vyhlášky týkající se znaleství v dané oblasti). Autorka představuje základní metody, které jsou obvykle využívány v současné české forenzní lingvistice, a nastiňuje dvě hlavní oblasti, jimž se obor věnuje: tzv. profilování a identifikace autora (tato oblast je jádrem diplomové práce). Poskytuje tak dosti jedinečný přehled o tomto širší veřejnosti vlastně nepříliš přístupného oboru u nás.

Zároveň je v daných částech diplomové práce zajímavé sledovat, nakolik se „praxe“ forenzních lingvistů (která je mj. nepochybně ovlivněna účelem posuzování a předpokládanými recipienty, kteří typicky nebudou lingvisté) odlišuje od obvyklého lingvistického přístupu k některým jevům. Autorka sama např. velmi vhodně upozorňuje na rozdílné pojetí termínu znak a také na to, že forenzní lingvisté často hodnotí některé jazykové jevy jinak, např. je přiřazují k jiným jazykovým rovinám, popř. pracují s jinými rovinami, než je obvyklé v jazykovědných výkladech, či využívají jinou hierarchii rovin. Je však škoda, že autorka ne vždy tyto rozdíly v práci (a to i v části obsahující analýzu textů) reflektuje: na jednu stranu je pochopitelné, že se ve snaze předvést názorně práci forenzní lingvistiky drží zvyklostí daného oboru, na druhou stranu se domnívám, že v diplomové práci by měla být některá specifika explicitně komentována. Jde např. o zařazení volby tvarotvorných formantů k rovině hláskoslovné, o to, v jakém vztahu je rovina grafická a např. pravopis, jak je vymezen termín výpověď, jaké je pojetí spisovnosti a nespisovnosti (autorka v práci např.

hovoří o nespisovné normě, jako kdyby šlo o normu jednu, nikoli o to, že každý útvar národního jazyka má svou normu a že nespisovných útvarů je více; nebere také příliš ohled na regionální rozdíly v rozšíření obecné češtiny a nepracuje s termíny jako hovorový – při analýze konkrétního materiálu např. hodnotí některé prostředky, které bývají pokládány za hovorové, jako nespisovné) nebo vymezení slovního druhu adverbia (autorka sama zmiňuje, že do kapitoly 11. „jsou zahrnuty i některé druhy částic“ – s. 41, ve skutečnosti by však s ohledem na množství částic bylo asi vhodné kapitolu nazvat spíše adverbia a částice). Upozornila bych také na to, že faktory soukromý – veřejný a oficiální – neoficiální (s. 21) nelze ztotožňovat – ne vše veřejné je zároveň oficiální atd. Osobně bych nehodnotila dubletnost v české morfologii jako malou („Ve tvarosloví nacházíme jen několik málo možných dubletních tvarů“; s. 27).

Někdy poněkud netradiční úhel pohledu forenzní lingvistiky však zároveň přináší řadu zajímavých a všeobecně nepříliš známých informací, např. o tom, které roviny jazyka či které slovní druhy se opakovaně osvědčují jako ty, na jejichž základě lze obvykle nejsnáze identifikovat autora – autorka např. uvádí, že důležitá jsou v tomto ohledu právě adverbia (resp. adverbia a částice), ale třeba již ne tolik adjektiva. Zmapování řady podobných poznatků patří nepochybně k přínosům práce.

Pokud jde o práci s odbornou literaturou, odpovídá požadavkům na diplomové práce, objevují se jen drobnější nedostatky: v některých místech by bylo dobré odkazovat na literaturu častěji, u překladů by měl být uveden jejich autor, u odkazů na internetové zdroje bych uváděla internetové adresy již v textu práce, ne jen v seznamu na konci. V práci mohlo být možná pojednáno více o matematických metodách identifikace autora (v češtině je přehled metod publikován např. v práci Sedlačíková, B.: Historie matematické lingvistiky. Brno 2012.), popř. o případném využití výpočetní techniky; předpokládám však, že to, že o těchto tématech v práci mnoho není, souvisí s tím, že se dané metody a prostředky možná v současné české forenzní lingvistice příliš neužívají (?).

Vlastní analýza „fiktivního případu“ je provedena velmi pečlivě a systematicky (a musela být velmi pracná a časově náročná). Myslím, že se autorce podařilo velmi dobře předvést, jak se při foreznělingvistickém posuzování postupuje, a to včetně předvedení toho, jak vypadá závěrečný znalecký posudek, jak se zjištění posuzují a (implicitně) kolik práce se za vypracováním posudku, jenž má právním předpisem omezenou délku, může skrývat. Autorkou provedená analýza obou souborů textů a jejich srovnání působí přesvědčivě (myslím, že autorčino sebehodnocení na s. 76 je v tomto ohledu příliš skromné). Kladně je třeba hodnotit též to, že výsledky analýzy jsou prezentovány přehledně a srozumitelně a že je

uzavírají i souhrnné tabulky. Vzhledem k tomu, že jde o texty žen uveřejněné jako blogy na internetu, práce mimoděk podává také řadu informací o jazyce tohoto typu komunikátů.

Posuzovaná diplomová práce je promyšleně strukturována a přehledně uspořádána, občas by bylo možná lepší jiné řazení informací (např. by bývalo užitečné již v teoretické části na s. 29 specifikovat, co je míněno formální stránkou, a již v úvodu k fiktivnímu případu – ne až v posudku – shrnout základní údaje o rozsahu analyzovaného materiálu). V úvodu k fiktivnímu případu by bylo bývalo dobré také explicitněji uvést, jak byly právě tyto dva zkoumané soubory textů vybrány. Formulační, pravopisné, popř. typografické nedostatky jsou řídké (v poznámkách pod čarou často chybí úvodní velké písmeno a závěrečná tečka).

Práce splňuje požadavky kladené na diplomové práce, doporučuji ji k obhajobě. Přestože k práci mám některé připomínky, pokládám její klady a také to, jak autorka překonala zásadní potíže spojené se zvoleným tématem, za rozhodující a navrhuji hodnocení výborně.

doc. PhDr. Lucie Saicová Římalová, Ph.D.